HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

¹נדבה תעשה אותו [א] (א) זה קדשי בדק הבית [ב] ותנן א המקדיש תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי תיובתא דרבא אמר לך ג [רבא] ממקום שנתרבו בעלי מומין לגבי מזבח נתרבו תמימין לבדק הבית והרי גזל דרחמנא אמר ²לא תגזול ג ותנן הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים ב משלם כשעת הגזילה תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא ³אשר גזל [ד] כמה שגזל ולאביי האי אשר גזל מיבעי ליה ג על גזילו שלו ג מוסיף חומש על גזילו של אביו אינו מוסיף חומש והרי משכון דרחמנא אמר ⁴לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו ד ותנן ד מחזיר את הכר [א] בלילה ואת המחרישה ביום [ה] תיובתא דרבא אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא ⁵השב תשיב (א) [ו] ולאביי אי לאו דאמר רחמנא השב תשיב ה"א איסורא עבד אי בעי ניהדר ואי בעי לא נהדר קמ"ל [ב] (ב) (חסר ל"א) והרי פאה דרחמנא אמר ⁶לא תכלה פאת שדך [ז] בקוצרך [ח] ה ותנן מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה [ט] יפריש מן העמרים לא הפריש מן העמרים יפריש מן הכרי עד שלא מירחו מירחו מעשרו ונותן לו משום רבי ישמעאל אמרו ה אף מפריש מן העיסה תיובתא דאביי אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא [י] [ג] (עזב) ⁷תעזוב ⁶תעזוב יתירא ורבא אמר לך [יא] יש לך עזיבה אחרת [יב] שכזו ואיזו זה המפקיר כרמו ו דתניא ו המפקיר כרמו והשכי' לשחר ובצרו חייב בפרט ועוללות בשכחה ובפאה ופטור מן המעשר אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והשתא דשנינן כל הני שינויי (ג) [יג] דאביי ורבא במאי פליגי ברבית קצוצה קמיפלגי וכדרבי אלעזר ז דא"ר אלעז' רבית ז קצוצה יוצאה בדיינין

אבק

נדבה תעשה אותו. ואמרינן לקמן (דף ז:) אלו קדשי בדק הבית [יד] ואיכא למשמע אותו אתה מתפיס לבדק הבית ואי אתה מתפיס תמימין לבדק הבית: **בלא תעשה.** כדדרשינן לקמן (ח) וידבר ה' אל משה לאמר [ויקרא כב] [טו] לא אמור: **מהיכא דאיתרבו בעלי מומין למזבח.** דקדשי בדיעבד איתרבו כו'. דהא בההוא קרא כתיב ולנדר לא ירצה ואמרינן לקמן (דף ז:) אלו קדשי מזבח וכתיב לא ירצה דמשמע [טז] רצויי לא מרצו הא מקדש קדשי ואיתקוש תמימין לבדק הבית לבעלי מומין למזבח דהא מחד קרא נפקי לאיסורא דלא מקדיש הלכך איתקוש נמי לענין מה שעשה עשוי: **כשעת הגזילה.** צמר ועצים בעלמא אבל הכלים והבגדים קנה בשינוי אלמא מהני: **אשר גזל כעין שגזל.** יחזיר: (ד) **ואביי.** להכי לא איצטריך דהא ידענא דמהני אלא להך דרשא דהאי אשר גזל כתיב גבי שבועה שנשבע לשקר וכתיב (ויקרא ה) יוסיף חומש וקמ"ל דעל גזילו מוסיף חומש אם נשבע לשקר והודה: **ואינו מוסיף חומש על גזל אביו.** אפילו נשבע עליו לשקר: **מחזיר את הכר בלילה כו'.** (ה) וגבי ממשכנין בעל כרחו קתני לה בבבא מציעא בפ' המקבל (דף קיג.). אלמא מהני וקני למשכון יום דהיינו מחרישה קני בלילה וכסות לילה קני [יז] מלוה ביום אלמא מהני: **שאני התם דכתיב השב** [ד] [יח] **תשיבנו לו.** מריבויא דקרא נפקא לן דמחזיר כמה פעמים ולא משכחת לה אלא הכי דמחזיר כלי יום ביום וכלי לילה בלילה ומהכא נפקא דקני. [יט] ולאביי ריבויא דקרא לא משמע ליה והשב (ו) תשיבנו איצטריך דאי לא כתיב ביה הוה אמינא איבעי ניהדר איבעי לא ניהדר: ה"ג [ה] **ל"א אמר לך רבא שאני התם דכתיב עד בא השמש תשיבנו** (ז). ודרשינן ליה בהמקבל (ט) הכי כל היום עד שיבא השמש תשיבנו ללוה ובבוא השמש תקחנו ממנו מכאן לכסות יום שניתנה ליחבל בלילה וכתיב קרא אחרינא [דברים כד] [כ] השב תשיבנו כבוא השמש מכאן לכסות לילה שניתנה ליחבל ביום ומהכא נפקא לן דמהני. ואביי אמר לך לאו לאשמועינן דמהני אלא חד לכסות יום שיחזירנו ביום וחד לכסות לילה שחייב להחזירו בלילה וצריכי. והאי וצריכי לא איתפרש לן [כא] ונראה לי דהכי הוא דאי אשמעינן לכסות יום כגון מחרישה משום דחיותיה הוא אבל כסות לילה אימא לא ואי כתיב כסות לילה משום דמלטער אבל כסות יום אימא לא: **מירחו.** דאיקבע למעשר ולתרומה: **מעשר.** תחילה ואח"כ נותן (לה) פאה: **תיובתא דאביי.** דאמר [ד:] מהני דהא הכא לא מהני: **תעזוב תעזוב.** תרי זימני כתיב לעני ולגר תעזוב אותם חד בקדושים תהיו וחד באמור אל הכהנים לאשמועינן [כב] מקרא דתעזוב יתירא דאע"ג דאישתני בידו לא קנייה: **חייב בפרט ובעוללות כו'.** ואע"ג דהפקר פטור מכל אלו הפקר כי האי חייב דנפקא לן מתעזוב יתירא דבכולהו כתיב תעזוב יתירא: **ופטור מן המעשר.** דבמעשר לא כתיב תעזוב יתירא ולרבויי האי הפקר אתא תעזוב ולא לרבויי שינוי דהא בעלמא נמי לא מהני: **והשתא דמשנינן כל הני שינויי.** דאיכא דמהני ואיכא דלא מהני ובכולהו מודו אביי ורבא במאי פליגי:

אבק

משלמין כשעת הגזילה. דשינוי קנה אלמא מהני ותיובתא דרבא: **מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ותיובתא דרבא.** דאי לא מהני לא היה תפיסתו תפיסה והיה לו להחזירם לבעלים מכל וכל [יג] ואם תאמר מנלן דהא מתניתין במשכנו שלא ברשות איירי דלמא במשכנו שליח בית דין קאמר דמחזיר הכר בלילה והמחרישה ביום דלא עבר אבל היכא דעבר אימא לך דלא מהני וי"ל דהך משנה מיתניא בפרק המקבל (ב"מ דף קיג.) גבי משכנו שלא ברשות דתני לעיל מיניה המלוה חבירו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר בחוץ תעמוד היו לו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום אלמא אשלא ברשות קאי [יד]:

שאני התם דאמר קרא השב תשיב. וא"ת הא דאמר פרק אלו מציאות (ב"מ דף לא:) השב תשיב אין לי [אלא] שמשכנו ברשות שלא ברשות מנין ת"ל השב תשיב מכל מקום משמע דאי לאו השב תשיב ה"א דמשכנו שלא ברשות אינו צריך השבה והכא אמר לרבא דאי לאו השב תשיב ה"א דלא מהני תפיסתו והיה צריך להחזיר מכל וכל וצריך לפרש לרבא הכי אין לי אלא שמשכנו ברשות דמחזיר ונוטלה אבל משכנו שלא ברשות מנין דחוזר ונוטלה דמהניא תפיסתו ת"ל השב תשיב מכל מקום ולאביי ה"פ אין לי אלא דצריך להחזיר כלל אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין דצריך להחזיר לו כלל כיון דעביד מהני ולא מהדר ת"ל השב תשיב מ"מ והכי נמי קאמר הכא לאביי אי לאו דאמר רחמנא השב תשיב ה"א איסורא עבד ואי בעי מהדר ואי בעי לא מהדר קמ"ל וקשה מההיא דסוף פ' המקבל (ב"מ דף קטו.) דההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאביי א"ל זיל אהדר משום דברים שעושין בהן אוכל נפש וכיון דאית ליה לאביי דאי עבד מהני אמאי קא"ל זיל אהדר [טו] וי"ל דמיירי שלא נתכוין ההוא גברא לעבור ומהאי טעמא נמי ניחא קושיא אחרת דתנן פ' המקבל (שם קטו.) חבל ריחיים ורכב לוקה שתים וקשה כיון דאית ליה לאביי דאית ליה תקנה בחזרה כדאמר גבי סכינא דאשכבתא זיל אהדר א"כ אמאי לקי לאו הניתק לעשה הוא ולפי הא דפירשתי ניחא דהא דאמר אביי זיל אהדר מיירי בשלא נתכוין לעבור והא דתנן דלקי במתכוין לעבור ויש מתרצים דהא דאמר דלקי מיירי בשנאבד דאין בידו להחזיר [טז] ולא נהירא שהרי בפרק בתרא דמכות (דף טו:) משמע דהיכא דגברא בר תשלומין הוא לא [יז] מהני ביטול (י): **אף** מפריש מן העיסה. ואין שינוי שם קונה: **אמר** אביי שאני התם דאמר קרא [יח] (עזב) תעזוב ורבא אמר לך כו'. וא"ת הכא משמע דלאביי איצטריך תעזוב יתירא ולרבא לא איצטריך ובריש הגוזל עצים (ב"ק דף לז.) משמע איפכא דלאביי מוכח מהך מילתא דרבי ישמעאל דשינוי במקומו עומד ורבא דחי ליה ואמר שאני הכא דכתיב תעזוב יתירא וי"ל דהכא אליבא דת"ק איירי דלאביי דאמר אי עביד מהני אי לא כתיב תעזוב יתירא לא היה צריך להפריש פאה מיד שעבר אלא תכלה מיהו לת"ק אי אשתני בידו ועשה ממנו עיסה קנאה בשינוי ואינו צריך להפריש פאה מכאן ואילך אבל ר' ישמעאל דאמר יפריש מן העיסה אית ליה דשינוי במקומו עומד דאי הוה ס"ל בעלמא דשינוי קונה לא היה מפריש מן העיסה ואע"ג דכתיב תעזוב יתירא איצטריך שפיר להיכא דלא אישתני אע"ג דבעלמא אי עביד מהני הכא לא מהני משום דכתיב תעזוב יתירא אבל רבא דאית ליה דאי עביד לא מהני משום הכי קאמר ת"ק דצריך להפריש פאה אע"ג דעבר אלא תכלה ואין צריך תעזוב יתירא לת"ק להכי מיהו [illegible]

ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ופאה. פירש"י אע"ג דהפקר פטור מכל אלו הפקר כי האי חייב ונפקא לן מתעזוב יתירא דבכולהו כתיב תעזוב [כט] יתירא ואור"י דהחיוב תלוי היכא דזוכה בגוף השדה אבל היכא דלא זכה רק בפירות פטור מכולהו: **והשתא** דשנינן כל הני שינויי אביי ורבא במאי פליגי. וא"ת נימא דפליגי בהכי כגון אדם שנשבע [illegible] דרחמנא ויש לומר כיון שאין האיסור [illegible] (ח) [illegible] אביי לעיל דהיכא דלא מהני ולרבא לא [illegible] משום דעבר אמימרא דרחמנא ל"ע:

מסורת הש"ס

א) [לקמן ז:], ב) ב"ק צג:, ג) שם סז., ד) ב"מ קיג., ה) ב"ק לד. סנהדרין פח. מכות טז:, ו) ב"ק כח. לד. נדרים מד: חולין קלד: נדה נא., ז) ב"מ סא: סה:, ח) דף ז:, ט) [ב"מ קיד:], י) [וע"ע תוס' ב"מ קטו. ד"ה וחייב משום שני כלים],

הגהות הב"ח

(א) גמ' תשיב לו ולאביי וכו' תשיב לו הוה אמינא איסורא דעבד עבד וכו': (ב) שם חסר נ"ב ועיין ברש"י מה שחסר: (ג) שם כל הני שינויי אביי כצ"ל ואות ד' נמחק: (ד) רש"י ד"ה ולאביי להכי: (ה) ד"ה מחזיר וכו' גבי כצ"ל ואות ו' נמחק: (ו) ד"ה שאני וכו' והשב תשיב לו איצטריך: (ז) ד"ה ה"ג וכו' תשיבנו לו ודרשינן: (ח) תום' ד"ה והשתא וכו' דלא מהני לכ"ע כדמפרש בסוגיא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ותנן מחזיר את הכר. עי' רש"י ותוס' וצ"ע דלא משמע שם כן ע"ש. ול"נ דסמיך אברייתא שם קי"ד ת"ר המלוה וכו' ע"ש דאף שלא ברשות הדין כן: [ב] שם לא נהדר קמ"ל. גי' רש"י ל"א א"ל רבא שאני התם דכתיב עד בא השמש תשיבנו לו ואביי א"ל חד לכסות יום וחד לכסות לילה וצריכי והרי פאה וכו': [ג] שם שאני התם דת"ק עזב תעזוב יתירא. מלת עזב ומלת יתירא יש למחוק: [ד] רש"י ד"ה שאני כו' וד"ה ה"ג כו' (השב תשיבנו לו). נ"ע ל"ל מתשיב הא כתיב בהדיא כבא השמש וגו' ועוד אי לא אתא אלא מרבוי' ואביי לא דריש מאי פריך ואביי וכן קשיא על ל"א ל"ל קרא דעד בוא. ועוד מאי פריך ואביי ועוד מה תירץ חד לכסות כו' הא גם לרבא צ"ל כן ועוד כי כל הפסוקים מדברים במשכון ברשות. ונ"ל דה"פ שאני התם דאמר כו' ואמרינן בב"מ דף לא שלא ברשות מנין ת"ל השב תשיב ולרבא אלא דמהני ואביי מיבעי ליה דאי לאו [illegible]. [ה] ל"א שאני כו' וקרא יתירא הוא ואתי לאורויי דמהני ואביי חד כו':

רבינו גרשום

אותו. שרוע וקלוט בעלי מומין כדמפרש בבכורות (מ. וע' פסחים מב.) אתה מקדיש לבדק הבית ולא תמימין למזבח ג ומאותו פסוק עצמו איתרבי נמי תמימה לבדק הבית בהיקישא דמהאי קרא נדבה תעשה אותו ולנדר לא ירצה איתרבו בעלי מומין למזבח דכתיב לא ירצה: **אמר לך רבא שאני הכא דמהיב' דאיתרבו** בעלי מומין למזבח. דכתיב ולנדר לא ירצה הוא דלא מרצו הא מקדיש קדשי: [**איתרבו** נמי תמימין לבה"ב] ואיתקש תמימין לבדק הבית לבעלי מומין למזבח מה בעלי מומין למזבח אמרינן אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי אף תמימין לבדק הבית אע"פ שבלא תעשה מה שעשה עשוי: **משלם כשעת** הגזילה. ולא כמו שהן עכשו מדאינו משלם כמעכשו אלא כשעת הגזילה אלמא מהני: להכי אתא האי אשר גזל דעל גזילו מוסיף חומש ולא על מה שגזל אביו: [**והרי משכון כו'**.] אלמא מדלא מהדר כר ביום אלא בלילה ולא מחרישה אלא ביום ש"מ דאי עביד מהני וקנייה למשכון דלא מהדר אלא כר בלילה וביום הדר שקיל ליה: **אמר לך רבא שאני התם.** דבפירוש אשכחן דקני [illegible]

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ו מהל' ערכין וחרמים הל"ה עי' כ"מ:
מט ב מיי' פ"ב מהל' גזילה הל"א טוש"ע חו"מ סי' שס סעי' ה:
נ ג מיי' פ"ז מהל' גזילה הל"ג:
נא ד מיי' פ"ג מהל' מלוה הל"ה טוש"ע חו"מ סי' צז סעי' טו:
נב ה מיי' פ"א מהל' מתנות עניים הל"ב:
נג ו מיי' פ"ה שם הלכה כ"ו:
נד ז מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל"ג טוש"ע יו"ד סי' קסא סעיף ה:

תורה אור השלם

1. וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה: ויקרא כב כג
2. לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג
3. וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: ויקרא ה כג
4. כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: דברים כד י
5. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרְכֶךָּ וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג
6. וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
7. וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט י

מוסף רש"י

מובא בסוף המסכת

שינויי נוסחאות

א] אותו אותו אתה מקדיש לבדק הבית ואי אתה מקדיש תמימים לבדק הבית (ש"מ) ב] עי' רש"ש. ג] לך רבא (ש"מ) ד] גזל ישנו דאיתרבי בעלי (ש"מ) ה] גזל ישנו כמה שגזל יחזיר ואם לאו לא יחזיר ואביי האי אשר גזל כו' להכי הוא דאתי על גזל שלו מוסיף חומש ואינו מוסיף חומ' על גזילו של אביו (ש"מ) ה] ביום אלמא קנייה למשכון ותיובתא דרבא. דלא. תוס' (ש"מ) ו] תשיב ואביי (אות ל' נמחק) (ש"מ) ז] גי' לקצר ניחא טפי דהוא פסוק מוקדם בויקרא יט, ח] ותניא (מרא"כ עי"ש) ט] מפריש מן (ש"מ) י] תעזוב תרי זימני (ח"ן) יא] ל"ג תעזוב תעזוב [illegible] יש לך עזיבה אחרת [illegible] ואיזו כו' (ש"מ) יב] אחרת שהיא כזו (ש"מ) יג] שינויי אביי ורבא במאי פליגי (ש"מ) יד] הבית דאלו למזבח פשיטא דאינו כשר לא לנדר ולא לנדבה ואיכא למדרש אותו אתה מתפיס לבדק הבית) טו] ל"ג לאו אמור (עוב"י) טז] למשמע דרצויי לא (ש"מ) יז] מלוה נמחק (ש"מ) יח] השב תשיב לו יט] ואביי ריבויי דקרא לא [illegible] ואיצטריך (ש"מ) כ] [illegible] כא] לן ונראה בעיני [illegible] (ש"מ) כב] [illegible] כג] וכל ואפילו ביום (ש"מ) כד] קל כלומר [illegible]

[illegible]

א) נראה דל"ל דכתיב שרוע וקלוט [illegible]

שיטה מקובצת

[illegible]